

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR”, TÂRGU MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

**ELEMENTE SUPRAREALISTE
ÎN POEZIA OPTZECISTĂ**

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. ALEXANDRU CISTELECAN**

**DOCTORAND:
MARIANA-ADELA REZAN**

2013

SUMAR

Introducere.....	4
I. Suprarealismul francez – geneză și manifestare.....	10
1.1. Mișcarea Dada - dinamitarea convențiilor literare.....	10
1.2. André Breton - conceptualizarea suprarealismului.....	14
II. Avangardismul poetic românesc.....	25
2.1. Receptarea critică a avangardismului românesc.....	25
2.2. Evoluția avangardei românești – de la constructivism la integralism.....	29
2.3. Momentul <i>unu</i> – bioritmul avangardei românești.....	33
2.4. Ilarie Voronca – Peregrinările unui <i>Ulise</i> modern.....	39
2.5. Experiența suprarealistă în peisajul literar autohton.....	41
2.6. Gellu Naum și alteritatea poeziei.....	61
III. Onirismul structural și matricea visului.....	74
3.1. Onirismul – intrarea în vigoare a legislației visului.....	74
3.2. Suprarealism vs onirism - incoerență vs rigoare.....	76
IV. Postmodernismul – o operaționalizare deficitară.....	81
4.1. Introducere în teoremele postmodernismului.....	81
4.2. Postmodernismul românesc și generația '80.....	86
4.3. Aventura în meta-real.....	92
4.3.1. Mircea Cărtărescu - <i>textul fractal</i> generat de dinamica particulelor.....	93
4.3.2. Ion Mureșan - textul cu irizări epifanice.....	101
4.3.3. Articulații suprarealiste în poeziile lui M.Cărtărescu și Ion Mureșan.....	109
4.4. Exotismele interiorității.....	118
4.4.1. Nichita Danilov - evaziunea sinelui.....	118
4.4.2. Liviu Georgescu - instantanee anamorfotice pe traiectul spiralei.....	127
4.4.3. Atmosfera onirică și catahrezele suprarealiste.....	135
4.5. O poetică a <i>craterului</i>	137
4.5.1. Ion Stratan - <i>Ruleta</i> limbajului vizionar.....	137
4.5.2. Aurel Pantea - respirația carbonizată.....	146

4.5.3. Frontiere suprarealiste.....	153
4.6. Liviu Ioan Stoiciu - o poetică a confesiunii energetice.....	156
4.6.1. <i>Mesaje subtile</i> din suprarealitate.....	162
V. Lirica optzeciștilor – imagini suprarealiste accidentale.....	167
5.1. La interstițiile dionysiacului și apolinicului.....	167
5.1.1. Mircea Cărtărescu – phantasia și arta catoptrică.....	169
5.1.2. Ion Mureșan – ritualuri dionysiace ale unei vederi corporalizate.....	174
5.1.3. Nichita Danilov – poetica paradoxurilor.....	178
5.1.4. Liviu Georgescu – invazia <i>figuralului</i>	181
5.1.5. Ion Stratan – <i>Ideea</i> dionysiacă.....	185
5.1.6. Liviu Ioan Stoiciu – o poetică a contratimpului.....	189
5.1.7. Aurel Pantea sau pledoaria <i>certitudinii negative</i>	193
5.2. O logică a contradictoriului: fundament al imaginii suprarealiste.....	196
În loc de concluzii.....	203
Anexe.....	210
Bibliografie.....	247

INTRODUCERE

Nu vă temeți de perfecțiune! N-o s-o atingeți nicicând!

(Salvador Dali)

Considerăm că două motive bine întemeiate justifică, pe deplin, demersul nostru.

În primul rând, superficialitatea receptării suprarealismului la nivel literar: o simplă echivalare a acestuia cu „nebulia” dicteului automat. Ne punem astfel întrebarea: de ce în cazul celorlalte arte, cum ar fi muzica și pictura, operelor suprealiste li se recunoaște valoarea, pe când în cazul literaturii lucrurile stau cu totul altfel? Cu siguranță că fără un Dali, un de Chirico, un Magritte sau Delvaux, pictura ar fi avut mult de pierdut.

„Nu eu sunt nebun – avea să afirme Salvador Dali în urma ironiilor și jignirilor care îl vizau –, ci societatea monstruos de cinică și naiv de inconștientă care pretinde că este serioasă numai pentru a-și ascunde mai bine nebunia. Eu, în schimb, nu sunt nebun.”¹

Este adevărat că un aport la această desconsiderare a operelor literare suprealiste l-au avut înșiși reprezentarii de seamă ai mișcării prin zelul cu care, din dorința de a scăpa de canoane și de convenționalisme, emiteau concepte cu grave fisuri practice. Este și cazul *dicteului automat* definit ca metodă ce oferă scriitorului rolul ingrat de simplu aparat înzestrat cu două funcții: una de înregistrare și o alta de redare. Această acțiune presupunea ca subiectul să intre în stare de transă, stare asemănătoare cu cea a visului, pentru a fi capabil să facă abstracție de realitatea înconjurătoare. Prins în capcana propriei *metode*, André Breton revine, în anul 1932, cu o notificare: „Noi nu am pretins niciodată că oferim prin vreunul din textele suprealiste un exemplu *desăvârșit* de automatism verbal. Chiar în cel mai *nedirijabil* se simte, trebuie să recunoaștem, un anumit coeficient de frecare. [...] Un minim de direcționare continuă să existe, în general, în ceea ce privește *aranjamentul în poem*.”²

Un al doilea motiv aflat la baza acestui demers sunt atât constatările de genul „tușe suprealiste”, „imagini suprealiste”, adeseori întâlnite în studiile critice, în analizele care vizează poezia generației '80, o generație hibridă, controversată, care „aparține” când

¹ În albumul cu picturile lui Salvador Dali, completat cu note biografice, realizat de Robert Decharnes (fotograf și scriitor) și Gilles Neret (istoric de artă și jurnalist), apărut în limba engleză la Benedikt Taschen Verlag, Köln, Germania, în anul 1992. Adept al redării stărilor provenite din zonele cele mai profunde și ascunse ale ființei umane, el afirma: „Singura diferență dintre Grecia cea nemuritoare și prezent este Sigmund Freud, care a descoperit cum corpul uman, care pe vremea grecilor era neoplatonic, astăzi este plin de sertare secrete care pot fi deschise numai prin psihanaliză.”

² *Apud* Marcel Raymond, *De la Baudelaire la suprealism*, traducere Leonid Dimov, Studiu introductiv Mircea Martin, Editura Univers, București, 1970, p. 345

postmodernismului *soft*, când celui *hard*, cât și dorința de a afla care este impactul suprarealismului asupra literaturii contemporane.

Drept urmare, lucrarea noastră își propune o analiză atentă a textelor unor poeți optzeciști, pentru a surprinde ponderea elementelor suprarealiste. Este de la sine înțeles că nu se poate vorbi despre un *suprarealism redivivus*, însă scopul nostru este de a urmări imaginile suprarealiste pentru a încerca să le descoperim originea. Sunt ele rezultatul dicteului automat, ale unor stări de transă, hipnagogice redată strict sau doar falii accidentale aflate la interstițiile raționalului cu iraționalul?

În atingerea acestui scop, lucrarea urmărește trei direcții importante: 1) re-actualizarea istoricului mișcării de avangardă Dada, a genezei și manifestării mișcării suprarealiste patronată de André Breton 2) corelarea avangardismului românesc istoric cu cel european și sublinierea diferențelor existente între acestea, 3) analiza poemelor aparținând poezilor generației '80 (selecțate), prin prisma conceptelor suprarealiste, dar și prin intermediul relațiilor triadice ale transdisciplinarității.

Primul capitol, *Suprarealismul francez – geneză și manifestare*, reprezintă punctul de plecare al demersului nostru și, totodată, structura analizelor noastre ulterioare, care se vor axa pe conceptele suprarealiste. Pornind de la Mișcarea Dada, apărută într-o perioadă de război, ca o reacție „normală”, având în vedere contextul social-politic, am insistat asupra impactului pe care a avut-o aceasta în peisajul literar european. Percepută doar ca un simplu scandal parizian, cu apucături violente și burlești sau ca acțiuni de demolare, dadaismul este departe de a se erija doar într-o mișcare de revoltă ce poartă însemnele gratuității și ale teribilismului. Am evidențiat scopul dadaștilor, cel pe care îl vor urmări și suprarealiștii: de recuperare a *limbajului original*, acel *Urgedicht*, pe care îl căutaseră și futuriștii, un limbaj nealterat de tentaculele logicii și ale convenționalismului. Eliberarea totală a semnificantului pornește de la ideea conform căreia cuvântul nu are o etimologie unică și deci nici semnificat unic. Dat fiind faptul că este un semn *vid*, el își poate obține forța din hazardul asociațiilor și combinațiilor. Artificialitatea oricărei etimologii aplicate cuvintelor (argumentul adus fiind polisemia cuvântului ce grupează sensuri care nu au nimic în comun), îl conduce pe Tristan Tzara spre „descoperirea epocală, în poezie cel puțin, că sensul este de natură relativă, produs al spiritului uman, neaservit utilității imediate, și tocmai de aici rezultă maxima libertate a subiectului creator ca și a materialului lingvistic. În viziunea lui Tzara, regăsirea purității limbajului presupune permutări ale celulelor semantice și metamorfoze perpetue ale matricii lingvistice. Dinamitarea arhitecturii rigide a limbajului prins în capcana convențiilor nu se poate realiza decât prin „refuzul nietzschean al moralei, logicii și sentimentelor, virtuțile

șocului, nebunia purificatoare, haosul regenerativ și coincidența contrariilor.”³ De aici, vor rezulta imperativele unei estetici noi, și anume: *spontaneitatea dadaistă, dezgustul dadaist, întâlnirea contrariilor, dezordinea, distrugerea, carambolul etc.*⁴ Tehnica acestei negații a fost violența exercitată împotriva limbajului. Dada este, am putea spune, o acțiune de „demolare” a limbajului destinată eliberării poeziei de acest „vehicul ocazional.”⁵ Demolare care se supune anumitor tehnici ce nu aparțin întotdeauna purului hazard. Există deci, încă din mișcarea Dada, ceea ce suprarealiștii vor numi mai târziu *hazardul provocat* și nu cel *obiectiv*. Dacă imediat după război, dadaiștii s-au dispersat, întemeind grupuri noi, cel mai important fiind grupul parizian în care îl întâlnim pe Tristan Tzara alături de André Breton, în anul 1923 este anunțată ruptura dintre cei doi, motivul oficial fiind refuzul primului de a participa la „Congresul pentru determinarea și apărarea Spiritului modern”, congres organizat de André Breton. Este momentul în care suprarealismul ia calea conceptualizării. *Manifestele* lui André Breton, „părintele suprarealismului”, apărute într-o perioadă în care se simțea nevoia de structurare a ideilor programatice, reflectă, în primul rând, atitudinea suprarealiștilor, dornici să apere cu orice preț libertatea individului și crezul lor în ideea conform căreia menirea artei este de a releva legăturile secrete dintre om și Marele Tot”, activitatea inconștientului fiind cea care poate face posibil acest deziderat. Demn de remarcat este faptul că suprarealismul nu a avut de la bun început nimic evazionist, în pofida aspectului său ezoteric. Referindu-se la *suprarealitate*, Breton preciza că aceasta este legată de realitatea însăși, deci evadarea nu poate intra în discuție. Suprarealitatea visată se află în limitele realității, a „miraculosului cotidian.” Tentativa suprarealiștilor nu constă în transgresarea realului, ci în acțiunea de a-i conferi profunzime și de a cunoaște în detaliu lumea sensibilă. Cunoașterea este, în cazul acesta, esențial subiectivă, considerată a fi net superioară celei științifice, limitative, întrucât rațiunea umană este incapabilă a capta unicitatea fenomenelor individuale din cauza universalității conceptelor sale rigide (idee preluată din fenomenologia bergsoniană). Breton militează în primul său manifest pentru descătușarea imaginației creatoare de toate normele, în vederea întemeierii unei „realități absolute”, bazate atât pe vis, cât și pe realitatea imediată. Automatismul la care se referă „părintele suprarealismului” fusese analizat și de Carl Gustav Jung, cel care propunea *inconștientul individual* ca sumă a mai multor imagini ce au la bază *mesajele* primite de la un *inconștient colectiv*. Pe scurt, Breton optează pentru *dicteul automat*

³ Paul Cernat, *Avangarda românească și complexul periferiei*, Editura Cartea Românească, București, 2007, p. 116

⁴ Marin Mincu, *Avangarda literară românească* (Antologie), Editura Minerva, București, 1983, p.31

⁵ Tristan Tzara, *Șapte Manifeste dada. Lampisterii. Omul aproximativ*, traducere Ion Pop, Editura Univers, București, 1996, p. 40

– „automatism psihic pur prin care se urmărește exprimarea, fie verbal, fie în scris, fie în orice fel a funcționării reale a gândirii, în absența oricărui control exercitat de rațiune, în afara oricărei preocupări estetice sau morale.”⁶ Chiar dacă inițial Breton susținea că scriitorul doar transcrie cuvintele recepționate în urma practicării dicteului automat și că textul produs poate reflecta și dorințele sale inconștiente, dar și mesajele ce aparțin conștiinței colective, el va recunoaște, mai târziu, că acest conținut al scrierii este elaborat în inconștient, dar că produsul este și unul al conștientului.

În viziunea lui Breton, textul suprarealist trebuie să fie capabil să provoace o reală „criză de conștiință” lectorului; doar luat prin surprindere, cititorul va presimți existența unui spațiu al suprarealității, misterios și straniu în același timp. Provocarea stării de criză are ca punct de plecare imaginea. Atât de dragi suprarealiștilor, imaginile se desfășoară mai cu seamă în registrul iraționalului, al inutilizabilului, datorită independenței și înstrăinării. Caracteristica lor constă în apropierea spontană a două realități foarte îndepărtate și a căror relație poate fi sesizată doar de *spirit*. Este cunoscută preferința suprarealiștilor pentru imaginea „care prezintă gradul de arbitrar cel mai ridicat.”⁷ Clarificate sunt în lucrările și manifestele suprarealiste și conceptele de: *hazard obiectiv*, *frumusețe convulsivă*, *punct suprem*, *certitudine eruptivă*, *așteptare activă*, *umor negru*, *locuri primejdioase*, necesare în demersul nostru. Atmosfera onirică fără de care conceptele enumerate nu ar avea sens, induce starea tipică suprarealismului, cea pe care Breton o numea „stare de disponibilitate absolută”. Eul poetic își obține astfel starea de libertate totală, înlocuind interdicțiile, legile rigide aflate sub egida raționalului, cu surpriza și uimirea determinate de întâlnirile fortuite.

În cel de-al doilea capitol, *Avangardismul poetic românesc*, am urmărit ceea ce noi am numit implant suprarealist în spațiul autohton; un suprarealism, am spune, mai degrabă adoptat, dar care, mai ales prin reprezentanți ca Gellu Naum, a fost apreciat de însuși André Breton. Nici în peisajul literar românesc, etichetarea negativă a avangardismului nu s-a lăsat mult așteptată; ea a fost una vădită și din perspectivă estetică. În revista „Licăriri” (nr. 8-10/ februarie 1931), de exemplu, Mihail Dragomirescu susținea că literatura de avangardă nu merită, din punct de vedere estetic, nici o atenție și că „adevărata literatură de avangardă este a literaților înzestrați cu genialitate creatoare.” Dacă Eugen Lovinescu își manifesta reticența în a legitima estetic fenomenul avangardei, notând în lucrarea *Istoria literaturii române contemporane* că un studiu critic al avangardismului ar fi „prematur prin lipsa de perspectivă

⁶ André Breton, *Manifestes du surréalisme*, Éditions Gallimard, Paris, 1985, p. 36

⁷ André Breton, *Signe ascendant*, Éditions Gallimard, Paris, 1968, p. 10

și incompetent prin pretenția literaturii noi de a ne dezeduca simțurile”⁸, opiniile lui George Călinescu sunt, fără excepție, negative. În viziunea lui, dadaismul nu reprezintă decât o crasă impostură literară, iar din școala suprarealismului „nici un poet mare n-a ieșit [...] și în fond nici o poezie valabilă și, ca în cazul dadaiștilor, toți, mai devreme sau mai târziu, s-au lăsat de suprarealism.”⁹ Un raționament apodictic, precum cel al lui Călinescu, nu putea conduce decât la un verdict deloc favorabil poeziei avangardiste: „Nu există poezie acolo unde nu este nici organizațiune, nici o structură, într-un cuvânt nici o idee poetică”; „arbitrariul sistematic - continuă criticul - obosește spiritul”, iar „poezia cere un sens.”¹⁰ Dincolo de etapizarea avangardismului românesc, de sesizarea caracteristicilor fiecărei perioade în parte (*evoluția de la constructivism la integralism, momentul „unu”, experiența suprarealistă în literatura română*), am pus un accent deosebit pe analiza poemelor lui Ilarie Voronca și Gellu Naum, cu scopul de a evidenția ponderea elementelor suprarealiste și măsura în care lucrările teoretice ale suprarealiștilor sunt aplicabile în poezie. *Onirismul structural și matricea visului* se dorește a fi punctul de trecere de la visul terapeutic, psihanalitic al suprarealiștilor, la cel subversiv al postmoderniștilor. Impunerea unei legități a visului de către capii onirismului structural, Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, transformă visul suprarealist incoerent într-unul al rigorii. Diferența dintre onirismul „psihologic” al suprarealiștilor și cel „estetic” constă – susține Țepeneag – în avantajul celui din urmă de a dispune de „permanența lucidității care să controleze starea.”¹¹ Pe de altă parte, dacă romantismul și suprarealismul considerau visul ca simplu vehicul spre „esențele pure”, onirismul estetic îi atribuie acestuia statutul de „unică finalitate”, de uni-vers unic „ce merită a fi explorat.” Penultimul capitol al lucrării noastre, *Postmodernismul – o operaționalizare deficitară*, se dorește a fi, înainte de toate, o radiografiere a fenomenului „postmodern” în literatura română. Poeții selectați de noi (Mircea Cărtărescu, Ion Mureșan, Nichita Danilov, Liviu Georgescu, Ion Stratan, Liviu Ioan Stoiciu, Aurel Pantea), pentru o analiză prin prisma conceptelor suprarealiste, aparțin generației ’80, generație supusă multiplelor controverse pe marginea sintagmei shakespeariene „a fi sau a nu fi” postmoderni. În analiza poemelor am încercat să valorificăm atât conceptele suprarealiste, cât și pe cele postmoderniste. Am urmărit, cu precădere, trăsăturile liricii fiecărui poet în parte, am încercat să intuim tipul de sensibilitate căruia i se revendică și să găsim

⁸ E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, III, Ediția a II-a, Editura Minerva, București, 1981, p. 315.

⁹ George Călinescu, *Principii de estetică*, ediția a II-a, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 42.

¹⁰ *Idem*.

¹¹ Dumitru Țepeneag în *Momentul oniric*, antologie de Corin Braga, Editura Cartea Românească, București, 1997, p.196

corespondențe între poemele suprarealiste și cele optzeciste. De mare ajutor ne-au fost atât studiile realizate de Michel Carrouges, Nadeau Maurice, Marcel Raymond, Henri Lemaître etc. pentru o înțelegere cât mai exactă a avangardei și suprarealismului francez, cele ale lui Ion Pop pentru aprofundarea fenomenului avangardist autohton, cât și studiile despre imagine, imaginar aparținând lui Jean Burgos, Gilbert Durand, Gaston Bachelard. Scopul lucrării noastre fiind acela de a evidenția și argumenta, prin intermediul liricii poezilor optzeciști, aportul suprarealiștilor la descătușarea energiilor ființei umane și, nu în ultimul rând, a limbajului, la descoperirea inconștientului (influența freudiană a fost una hotărâtoare!) pentru o cunoaștere cât se poate de completă a omului și a eliberării lui din tentaculele unei societăți alienate și alienante, am insistat asupra originii și formării imaginii suprarealiste. Breton milita în primul său manifest pe descătușarea imaginației creatoare de toate normele, în vederea întemeierii unei „realități absolute”, bazate atât pe vis, cât și pe realitatea imediată. Acea provocare a stării de criză, prin imaginile ale căror caracteristici esențiale constă în apropierea spontană a două realități foarte îndepărtate, în relația lor sesizată doar de *spirit* și care se desfășoară mai cu seamă în registrul iraționalului, datorită independenței și înstrăinării, este recognoscibilă și în poezia optzeciștilor. Preferința suprarealiștilor pentru imaginile „care prezintă gradul de arbitrar cel mai ridicat.”¹² devine la poezii anilor '80 o constantă a actului creației. Comparând teoriile (radicale am spune noi) ale suprarealiștilor cu poeticile optzeciștilor găsim aceeași *chemare* la primordialitatea senzației, la „integrarea în natură” și la limbajul *trăit*, sau *incendiat*, cum îl numea Aurel Pantea; apelul la capacitățile perceptive și intuitive despre care vorbea Bergson și care se justifică prin dorința de a cuprinde vastitatea universului pare a fi un pact al suprarealiștilor cu poezii optzeciști. Imaginarul este privit nu ca o simplă structură, ci ca o structurare și devenire a imaginilor, niciodată finită și cu atât mai puțin definită. Într-un asemenea context, alăturările insolite și comportarea insinuantă a cuvintelor sunt inevitabile. Sintagma „cuvintele fac dragoste”, preferată de suprarealiști, este preluată tacit și de poezii optzeciști prin erotizarea universului care are loc la toate nivelurile: obiectele antropomorfizate se întrepătrund revelându-și în rănile deschise, esențele; avalanșa obiectuală se contopește cu anatomia ființei; imaginile se acuplează, pentru a se reîntregi într-un șuvoi de alte imagini. În cazul acesta, rostirea „se face dorință, care se încredințează dorinței, pentru a se întoarce la izvorul său.”¹³ Asemeni limbajului suprarealist, cel optzecist devine cuptorul alchimic în care se topesc esențele

¹² André Breton, *Signe ascendant*, ed.cit., p. 10.

¹³ Maurice Blanchot, *Spațiul literar*, traducere și prefață Irina Mavrodin, Editura Minerva, București, 2007, p. 249.

visului și germenii revoltei, melancolia și bucuria, plăcerea jocului și săgetăturile ironiei, farmecele dragostei și sfâșierile morții. Metamorfozele succesive datorate penetrărilor reciproce ale umanului și obiectualului, stările hipnagogice, visul și, nu în ultimul rând, jocurile textuale, practicate în speță de Cărtărescu, populează realitatea cu *obiecte suprarealiste* întâlnite la discipolii lui Breton, dar și în picturile lui Chirico, Magritte și Dalí. „Cuvintele cretinizate” naumiene sunt analoge cu cele care, în lirica lui Ion Mureșan, scrâșnesc în învelișul lor mult prea strâmt, rigid, încăpățânându-se să rămână în poem sub forma a *mii de liniuțe oblice și tremurate* [...] *mii de crengi uscate pe-un trunchi înalt și uscat și căroră poezii trebuie să le acorde șansa de a-și redobândi valoarea intrinsecă, propria existență și „propria respirație.”* Amnezia sau plurivalența cuvintelor creează, la rândul lor, realități în care sunt fluidizate frontierele dintre reprezentările concretului și cele ale abstractului, iar imaginile suprarealiste țâșnesc pe verticală. Dorința poezilor vizați în lucrarea noastră, de a înlătura hiatusul dintre semnificat și semnificant, de a avea acces la limbajul *trăit* și nu la cel convențional, aflat în starea de *rigor mortis*, de a scăpa de blestemul cuvântului care nu mai dispune de capacitatea de „a numi” este tot o moștenire lăsată de suprarealiști. „Să ai acces la cuvinte și nu la ceea ce desemnează ele, este cea mai rafinată versiune a chinurilor Tantalului”¹⁴, afirma Carlo Fabretti completând parcă ideea suprarealiștilor și a optzeciștilor.

Analiza noastră s-a axat asupra cauzei principale a apariției imaginii suprarealiste: *vederea*. „Castelul orbilor”, sintagma preferată a lui Naum în definirea poeziei, aparține celor cu privirea întoarsă către interior. „O *privire* care, după cum constata Ion Pop, *aprofundează* cumva lucrurile, le vede *spre* adânc, le citește *dinspre* adânc și de la înălțimea unei *supra-priviri*.”¹⁵ Ochiul voyantului care are abilitatea de a străpunge magma obiectualului este ochiul „miriapod” georgescian, „ochiul crăpat” al lui Cărtărescu și cel „fertil” al lui Ion Mureșan. Vinovată de apariția *locurilor periculoase (les lieux dangereux)* în lirica optzecistă este tocmai privirea *flămândă* care a traversat și *Cânturile* lui Lautreamont; spații *primejdioase*, în care antropomorfizarea obiectelor și o visceralitate exhibată aduc la suprafață toată gama instinctelor primare, întunecate: de la neliniște, până la spaimă, de la groază până la teroare. Am surprins în articulațiile poemelor lui Ion Mureșan, o *vedere* ce poartă însemne thanatice sau care, în tipica exprimare naumiană (volumul *Schimbarea lucrurilor*), se poate transforma „într-un arsenal mut și vid al destrămării”.

Lucrarea noastră nu a urmărit să accentueze doar analogiile, multiple de altfel, dintre textele suprarealiste și cele ale optzeciștilor, ci și diferențele ce stau la baza imaginilor

¹⁴ Carlo Fabretti, *Cartea Iad*, traducere din spaniolă de Horia Barna, Editura Humanitas, București, 2003, p. 29.

¹⁵ Ion Pop, *Gellu Naum, Poezia contra literaturii*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001, p.140.

suprarealiste întâlnite frecvent în cele două perioade. Așa cum am afirmat în introducerea studiului nostru, nu vorbim despre o renaștere a suprarealismului în poezia contemporană, ci doar despre o revigorare a unor elemente suprarealiste, în special, despre o proliferare a imaginilor suprarealiste. În ceea ce privește conceptele bretoniene și aplicabilitatea lor în lirica optzecistă, există diferențe majore. De exemplu, prima impresie creată de alăturarea imaginilor din poemele lui Ilarie Voronca, Gellu Naum și Mircea Cărtărescu este aceea de loc comun al *spațiilor periculoase* cu mențiunea că doar dimensiunile spațiale diferă. În poemul cărtărescian *Ciocnirea*, spațiul deschis al primilor doi poeți menționați, este înlocuit de receptorul telefonului: *receptorul duhnea a formol, am deșurubat capacul microfonului/ și am găsit fierul ruginit, plin de viermi [...] de lița bobinelor/ își prinseseră păianjenii pânza./ pe șnurul împletit, acum putred, cu cauciucul mâncat și sârma zdrelită*. Aceleași tablouri grotești ce induc o stare de neliniște și straniețate. O analiză mai atentă a textului surprinde, însă în poemul lui Cărtărescu o luciditate care se întretaie cu viziunile simțurilor dereglate și care ordonează perspectivele. *Vasele comunicante* deschise de caruselul senzațiilor și intuițiilor se închid etanș, prin mișcarea voită, deloc subtilă a unghiurilor distincte de înregistrare, prin apelul la principiul cauză-efect: *am tras de el până am început să apropii/ metru cu metru cartierul tău de al meu/ turtind farmaciile, cofetăriile, pleznind țevile de canalizare/ încălecând asfalturile*. Poemele lui Ion Mureșan reprezintă proiecția unui spirit dionysiac, a reverberațiilor unui lăuntric sângerând; o poezie a „miezului delirului”, a exploziei mesajului existențial în imagini de sorginte suprarealistă, create nu prin metoda *dicteului automat*, ci prin voluptatea și cruzimea cu care poetul își trăiește și își disciplinează, nu fără greutate, „viziunile cutremurătoare”. Corelațiile insolite, neașteptate datorate *dicteului automat* care conturau la suprarealiști *locurile periculoase*, la Nichita Danilov sunt înlocuite de formule anamorfotic–halucinatorii; spațiile stranie, prin care se perindă îngeri decapitați, arlechini, demoni, eroi mitici sau personaje biblice (Cain, Abel etc), sunt spații ale neliniștii, ale sentimentului deșertăciunii. Ceea ce are în comun poetul *Arlechinului* cu suprarealiștii sunt „angoasele imageriei de coșmar.”¹⁶ Pornind de la ideea că formarea imaginilor suprarealiste impune un spirit predominant dionysiac, în capitolul *Imagini suprarealiste accidentale*, am inclus subcapitolul *La interstițiile dionysiacului și apolinicului*. Scopul nostru a fost acela de a surprinde raportul dintre manifestările celor două instincte enunțate. Dacă suprarealiștii mizau doar pe avântul dionysiac, pe călătoriile orgiastice declanșate de stările hipnagogice și de vis, la poeții optzeciști „bețiile simțurilor” se intercalează voit și în mod constant cu

¹⁶ Ion Pop, *Viața și texte*, Editura Dacia, Colecția „Discobolul”, Cluj-Napoca, p. 254.

conștiința, cu asumarea existenței. De la rafinamentul tehnic, de la conceperea unui puzzle minuțios al universului ghidat de știința ironiei și a parodiei, până la exaltarea simțurilor suferinde și „nenorocirea din esența lucrurilor”¹⁷ nu este decât, cum ar spune Liviu Ioan Stoiciu, un *prag*. La Mircea Cărtărescu nu verbul incandescent este cel care coagulează, de regulă, poemele, ci o fluiditate a fanteziei creatoare (*fantasie...formă ce cuprinzi informul – Levantul*), o predispoziție ludică și un rafinament al lucidității în acțiune. Arhitectura poemelor sale poartă însemnele echilibrului, ale jocului inteligenței și ale manevrării unei culturi literare complexe. Totul pare premeditat, nimic nu este lăsat la voia întâmplării. Și totuși, spiritul apolinic ce radiografiază cotidianul în detaliu este subminat de cel dionysiac, al orgiei *vederii* ce manipulează legile perspectivei. *Levantul* este ceea ce Borges ar numi „biblioteca febrilă, ale cărei tomuri hazardate sunt neconținut supuse riscului de a se preschimba în altele, și care afirmă, neagă și confundă totul.”¹⁸. Pe culoarele labirintice ale bibliotecilor memoriei și ale celor virtuale, Cărtărescu devine un *drumeț incendiar*, cu „ochii turburați de atropină”, însă fără a permite hazardului să anihileze conștiința. El practică un joc al perturbațiunilor, luminilor și umbrelor. *Frumusețea convulsivă* echivalentă cu uimirea, tensiunea și neliniștea, create de hazardul asocierilor verbale surprinzătoare și de întâlnirile nepremeditate la discipolii lui Breton, la Cărtărescu se regăsește în interiorul fiecărei perspective în parte, în mecanismul pus în funcțiune de scripetele fanteziei. Liantul dintre poemul suprarealist și epopeea cărtăresciană este acel grad maxim al arbitrarului dintre semnificat și semnificant; o inedită legătură cu lucrurile, percepute dincolo de matricea lor convențională. Ion Mureșan este însuși verbul care clocotește lăsând în urmă cicatrici adânci în trupul limbajului. Dacă la Cărtărescu, cărțile se regăsesc pe rafturile *Bibliotecii Babel* borgesiene, cele ale poetului echinoxist par a cunoaște atât *Biblioteca Iad* a lui Carlo Fabretti, cât și pe cea a abației din *Numele trandafirului* (U. Eco), loc întunecat, straniu, în care este verificată teoria conform căreia păcatele minții pot fi trăite la aceeași intensitate maximă cu cele ale cărnii. „Poemul de montaj” cărtărescian este înlocuit de poemul-visceralității, al cărui epidermă rămâne doar o amintire anatomică. Lumea fantasmelor, creată de privirea care nu se poate strecura prin ochi și *iese prin piele ca o spumă roză*, este circumscrisă intersecțiilor unor spații descompuse, lipsite de coerența și de ordinea dimensiunilor normale. Ca și în *Zonele* lui Apollinaire, avem de-a face cu spații inversate: *deasupra acoperișului, undeva sus, mlaștina*

¹⁷ Fr. Nietzsche, *Opere complete* (vol II, *Nașterea tragediei*), traducere de Simion Dănilă, Ediție critică Științifică în 15 vol, de Giorgio Colli și Mazzino Montinari, p. 48

¹⁸ Jorge Luis Borges, *Moartea și busola. Proza completă I*, traduceri și note de Irina Dogaru, Cristina Hăulică și Andrei Ionescu, Cuvânt înainte, tabel cronologic, prezentări și ediție îngrijită de Andrei Ionescu, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 423.

clocotește (Cântec negru); Hugo Friedrich observa, aceeași simultaneitate și răsturnare spațială și la Valéry (*marea doarme deasupra mormintelor*) sau R. Alberti (*deasupra stelei vântul și deasupra vântului pânza*). Conform aceluiași autor, consecințe ale unei „fantezii dictatoriale”,¹⁹ sunt și atributele dislocate (*mare de plumb, gulere de vânătași*), dar și funcția anormală a timpului (*Peste un veac se aud trecând camioane grele*), prin „formele temporale ale timpului” care nu sunt „decât perspective lirice ale unui ce inert sau atemporal, dacă nu cumva servesc doar ca variante sonore și ritmice pentru desfășurarea autonomă a limbajului.”²⁰ Caracterizată printr-o libertate creativă, și mai puțin prin observare și descriere, „fantezia dictatorială” de care dispune Mureșan conduce, nu arareori, la o prăbușire a intelectului în viziune. Lirica poetului ardelean este una organică, însă viziunile sale recurg la anorganic pentru „a-și însuși, așa cum afirmă H. Friedrich, duritatea și straniețea sa.”²¹ Conștiința angajamentului ontologic pe care poetul și l-a asumat veghează însă ritualurile și ceremoniile dionysiace; o conștiință permisivă, dar nu inexistentă. Stările dionysiace ale lui Nichita Danilov multiplică obiectele (care devin, așa cum spunea însuși poetul, „sonore, agresive în expansiunea lor spațială”²²), ființele, senzațiile și produc metamorfoze, ce pot fi urmărite în fiecare stadiu al lor. Paradoxurile daniloviene nu se înscriu doar în sfera formalului, așa cum observa și Mircea A. Diaconu; „dincolo de gratuitatea lor (a paradoxurilor, n.n.), doar aparentă, tind să pătrundă în esența imuabilă a lucrurilor.”²³ Totodată ele devin creatoare de imagini suprarealiste, tocmai prin logica contradictoriului pe care se fundamentează. De remarcat este însă faptul că liniștea aparentă, curgerea lină și nu în cascade a imaginilor, nu denotă un spirit predominant apolinic. „Cerebralitatea” versurilor daniloviene este contrazisă de trăirile sale profunde care instituie, chiar dacă nu la modul zgomotos sau la nivelul rupturii, un traiect dionysiac, al beției simțurilor descătuse de vocile distincte ale eurilor, percepute, aproape nevrotic, în ecouri prelungite. Invazia vedeniilor lui Liviu Georgescu provoacă debusolare, dezechilibru și chiar combustia simțurilor, dar și o reacție spontană de înfruntare, de pătrundere și de înregistrare a lor; apolinic și dionysiac în aceeași măsură am spune, însă corespondențele neașteptate, imagistica barocă transformă realul într-o scenă a absurdului kafkian, pigmentată cu ecouri ale delirului suprarealist. Voluptatea destrămării, a obstrucționării oricărui contur, a dilatării peste marginile spațiale și

¹⁹ Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne*, în românește de Dieter Fuhrmann, Prefață de Mircea Martin, Editura Univers, București, 1998, p. 201

²⁰ *Ibidem*, p. 202.

²¹ *Ibidem*, p. 81.

²² Nichita Danilov în antologia lui Gheorghe Crăciun, *Competiția continuă. Generația 80 în texte teoretice*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999, p. 135.

²³ Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, ed. cit., p. 149.

temporale, a modificării constante a reperelor înclină balanța către o latură dionysiacă accentuată. De menționat este faptul că, în subteranul simțurilor descătușate, a jocului lingvistic, a imaginilor suprarealiste, la poetul *Călăuzei*, (ca și la ceilalți congeneri ai săi), există acel travaliu ordonator, care nu are nimic a face cu dicteul automat. Latura apolinică, subtilă la Georgescu, nu permite, în totalitate, dezlănțuirea dionysiacului. Predominantă este însă latura ardentă, entuziastă a poetului. Dovada certă o reprezintă proliferarea imaginile suprarealiste impregnate de ceea ce suprarealiștii numeau *frumusețe convulsivă*. Vinovat de producerea acesteia, în cazul poeziei lui Georgescu, este însă mai puțin *hazardul obiectiv*, premisă a spontaneității (poetul afirma că frumusețea convulsivă este o convulsie spontană a unui determinism ocultat de care nu suntem conștienți); adeseori ea este indusă prin elaborare și stilizare. Ne-am permite să sesizăm totuși că în articulațiile poemelor se strecoară și acea frumusețe convulsivă datorată invaziei vedeniilor care nu se lasă întotdeauna disciplinate, a scurt-circuitării spațiilor cu timpurile multiple, a obiectelor cu anatomia și, nu în ultimul rând, a unei dicții torențiale, abrupte care dovedește ritmul trepidant al unei creativități debordante. În ceea ce-l privește pe Liviu Georgescu, am miza pe o „inteligentă convulsiv modelată de profunzimi”²⁴ ; pe o luciditate care își are suspensia în ritmurile și convulsiile interiorității.

Surprinzătoare la Ion Stratan este consistența inversată, răsturnată a *Ideii*: un înveliș apolinic, al conștientizării unei duble crize – existențială și a „numirii”, atât de necesară în dosarul „mărturiei definatorii de sine”²⁵, (*aveți aici/ urmele unui imperiu sintactic/ din vremea când vă puteam numi – Aveți aici*) și un miez dionysiac al viziunilor. Ermetismul liricii strataniene constă, mai degrabă, în salturile „neanunțate”, dincolo „punctul mort” existent pe axa timpului, pe care Elias Canetti²⁶ îl localiza ca fiind spațiul lucrurilor scăpate de sub control, al potențialităților și proliferării lor la nesfârșit; un punct în care ele își pierd sensul mergând către extreme. Universul lui Ion Stratan este astfel o sumă a contrastelor: metafizic vizionar vs depoetizarea discursului, transcendent vs contingent; Preluând sintagmele aceluiași Canetti, am putea așeza lirica poetului la intersecția „unui cap fără lume”, cu „lumea fără cap” și cu „lumea din cap”²⁷: o lorică a unei singurătăți asumate, dar nu și ușor suportabilă,

²⁴ În articolul dedicat poetului cu ocazia lansării ultimelor sale volume publicate (*Ziua de dinainte și Katanamorfoze*), Liviu Georgescu sau *efectul de aisberg*, Irina Petraș cita din *Farmec și groază. Oscilări* – Marcel Moreau (traducere Irina Petraș, Editura Libra, București, 1994): „Îmi vine în minte inteligentă convulsiv modelată de profunzimi (cum ar spune Marcel Moreau) a Magdei Cârneli, acel ochi enorm, alunecos, aglutinat...”

²⁵ Gheorghe Grigurcu, *op.cit.*, p. 447

²⁶ Elias Canetti, *La conscience des mots: Essais*, traduit de l'allemand par Roger Lewinter, Editeur Albin Michel, Paris, 2000, p. 268

²⁷ Romanul *Orbirea* – Elias Canetti (traducere Mihai Isbășescu, Editura Polirom, Iași, 2009) este structurat în trei părți, având titlurile: *Un cap fără nume*, *Lumea fără cap*, *Lumea din cap*.

a unui sine care și-a risipit eurile a unui real în care sensurile se pierd în vacarmul lucrurilor dezlănțuite, aflate în conexiuni, cel puțin bizare, datorită unei imaginații dezlănțuite. Imaginile imprimate pe retina „ochiului de himeră” la frontierele vidului, absenței, întorsului par a fi prelungiri ale *locurilor primejdioase* suprarealiste. Sunt imagini în care se repetă obsedant aventura traumatizantă a pierderii și regăsirii identității, captivă în inexprimabil: *Aici lucrurile se încurcă. Memoria memoriei/ îmi dă, claie peste grămadă, de furcă, doar timbre./ Pentru fiecare cuvânt, doar imagini și scene/ Desene fluturând sfâșiate în vârf de antene (Trei)*. Și totuși, pactul cu hazardul obiectiv nu este reactualizat la Ion Stratan: forjarea în magma lingvistică a suprarealiștilor francezi reprezintă doar o parte infimă din lirica acestuia. Combustia spirituală a lui Liviu Ioan Stoiciu, determinată de viziunile sale, febrilitatea cu care acestea sunt înregistrate, ignorând aparent raportul cauză-efect (ce trimite cu gândul la *hazardul obiectiv* al suprarealiștilor) stau, de fapt, sub imperiul unei conștiințe dureroase a inconsistenței ființei și limbajului. Așa cum însuși poetul susținea însă în interviul pe care ni l-a acordat, poemele lui nu sunt stenograme ale viziunilor, iar abandonului în *hazardul obiectiv* se substituie fragmentarismul, prin acesta „putând fi introdusă și viața cotidiană cu banalitățile ei inestetice.” Poetica lui Stoiciu, a eliminării sunetelor accentuate periodic ale viziunilor, prin „pauzele” dedicate incursiunilor în real, într-un cuvânt, a contratimpului, îi permite acestuia să exploateze la modul surprinzător, chiar „șocant” miturile, premoniția, imposibilul, visul și să le valorifice în direcția radiografierii șansei de recuperare a ființei și limbajului. De aici și rupturile versului și ale poemului, care dau naștere unei arhitecturi asimetrice a imaginilor suprarealiste. Suprrealismul imaginilor lui Aurel Pantea își are originea în avântul dionysiac, în traiectoriile orgiastice, imprevizibile, ale unei priviri dezlănțuite, a „ochiului bestiei”, în răsturnarea ordinii și a logicii prin intermediul poeziei negației. Cu poetul ardelean, lirica optzecistă este completată de ceea ce am numi stenograma „sensibilității negre”. Poetica pantiană se axează pe frenezia forțării limitelor, pe un anume ritual dionysiac menit a găsi în profunzimea „negrului”, lumina mântuitoare a recuceririi identității. Asemănătoare ca tematică și sonoritate cu *adagio*-ul lui Anton Brukner, numit *Apocaliptica*, *poemele negre* ale lui Pantea exprimă suferința, zbuciumul, spaima în fața revelării morții, dar și dorința acerbă de evadare, de eliberare prin Cuvânt. Viziunile, pe care se imprimă constant chipul morții, declanșează atât stări sufletești hipertrofice, cât și plăcerea sadică de a simți fascinația negativului care conferă limbajului sălbăticie semantică. Imaginarul lui este unul alimentat cu „frisonul gras al nimicului, barocul informului, teroarea

ca seducție a neantului, apele primordiale ale spaimei.”²⁸ Aurel Pantea forțează limitele, se înconjoară de fantasme, himere, însă nu are nici pe departe gustul pentru predominanța arbitrariului. Firul subteran, cel al obsesiei și demersului de a-și recupera identitatea, disciplinează viziunile, așezându-le în matca dramei ontologice și a creației.

În urma analizelor noastre, am constatat că imaginile suprarealiste, care abundă în poemele optzeciste, sunt falii accidentale ale ciocnirilor dintre plăcile tectonice ale unei interiorități suferinde ce-și caută eliberarea prin cuvântul „grăitor” și ale unei conștiințe a angajamentului asumat. Dacă între starea poetică, elanul dionysiac și dicteul automat punem semnul echivalenței, atunci putem vorbi și în lirica poezilor generației ’80 despre existența unui anume *dicteu automat*, însă nicidecum despre poeme ca exemple *desăvârșite* de automatisme verbale. De precizat este faptul că, așa cum observa Jenny Laurent în *Rostirea singulară*, și „produsele (rostirii suprarealiste, n.n.) rămâneau susceptibile de interpretări psihologice sau antropologice. (...) automatismul nu își întâlnește încă automatul.”²⁹

În ultimul subcapitol al studiului nostru, *O logică a contradictoriului, fundament al imaginii suprarealiste*, pornind de la teoriile transdisciplinarității lui Basarab Nicolescu, ce au la bază legile fizicii cuantice și filosofia lui Stéphane Lupasco, am încercat să depistăm, și într-o altă manieră, mecanismele formării imaginilor poetice existente în poezia optzecistă. Dat fiind faptul că, potrivit teoremelor lui Nicolescu transdisciplinaritatea operează cu mai multe niveluri de realitate³⁰, iar fiecărui nivel îi sunt asociate spații și timpuri diferite, că totul se află sub semnul contradictoriului, opusului, sau, mai bine spus, sub semnul „armoniei dizarmoniilor”, (situații deloc străine liricii generației ’80), am considerat că aplicarea relațiilor triadice în analiza poemelor vizate este una oportună. Deoarece imaginea suprarealistă este cea care unifică două niveluri adiacente i-am atribuit acesteia rolul *Terțului Inclus*. Pe baza logicii contradictoriului, imaginea suprarealistă este punctul în care cuplul de contrarii *cuvânt convențional* și cele pe care poeții noștri și-au pus amprenta (*spirală*-Liviu Georgescu, *paradox*-Nichita Danilov, *ruletă*-Ion Stratan, *contra-punctat* - Liviu Ioan Stoiciu și cel *carbonizat* Aurel Pantea) nu mai sunt percepute ca antagonice.

Abordarea noastră nu își propune să schimbe nici „fețele și suprafețele”suprrealismului, nici pe cele ale avangardismului autohton și, cu atât mai puțin, receptarea operelor celor șapte poeți optzeciști. Am încercat doar o nuanțare suprarealistă a interpretării poemelor,

²⁸ Al. Cistelecan în prefața (*Ultimul taliban*) volumului *Negru pe negru*, ed. cit., p.10

²⁹ Laurent Jenny, *Rostirea singulară*, traducere și postfață de Ioana Bot, prefață de Jean Starobinski, Colecția Studii, Editura Univers, București, p. 155

³⁰ Basarab Nicolescu, *Transdisciplinaritatea (Manifest)*, traducere din limba franceză de Horia Vasilescu, Editura Polirom, Iași, 1999, p.24

aducând în centrul analizelor noastre textele și intrând într-un dialog, atât cu ideile pe care ni le furnizează, cât și cu stările sufletești pe care le au imprimate în ADN-ul lor. Plăcerea de a regăsi universul interior al poezilor, de a-l palpa prin intermediul unor imagini ivite din miezul cuvintelor ale căror semnificații nu conțin a se contrazice până la coagularea lor în sensul final, nu poate fi obținută decât prin respectarea textelor și ale „legilor” nescrise care le generează.

Poezia poezilor, ale căror texte s-au aflat în atenția noastră (și ne vom permite să-l cităm pe Aurel Pantea³¹, deoarece considerăm că definiția domniei-sale se pliază perfect pe demersul nostru), „e cununie, mai calmă sau mai violentă, a raționalului cu iraționalul”; ea se află dincolo de orice încartiruire în vreo mișcare sau curent. E pură poezie și atât.

³¹ Din interviul pe care domnia-sa ni l-a acordat cu bunăvoință (vezi anexa 2)

BIBLIOGRAFIE

Opere

- Breton, André, *L' amour fou*, Éditions Gallimard, Paris, 1937
- Breton, André, *Les pas perdus*, Éditions Gallimard, Paris, 1969
- Breton, André, *Nadja*, Éditions Gallimard, Paris, 1937
- Cărtărescu, Mircea, *Faruri, vitrine, fotografii*, Editura Cartea Românească, București, 1980
- Cărtărescu, Mircea, *Poeme de amor*, Editura Cartea Românească, București, 1983
- Cărtărescu, Mircea, *Aer cu diamante* (volum colectiv), Editura Litera, București, 1982
- Cărtărescu, Mircea, *Totul*, Editura Cartea Românească, București, 1985
- Mircea Cărtărescu, *Mircea Orbitor. Corpul*, Editura Humanitas, Buc., 2000
- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal I, 1990-1996*, Editura Humanitas, București, 2001
- Cărtărescu, Mircea, *Jurnal II, 1997-2003*, Editura Humanitas, București, 2005
- Cărtărescu, Mircea, *Zen. Jurnal 2004-2010*, Editura Humanitas, București, 2011
- Cărtărescu, Mircea, *Enciclopedia zmeilor*, Editura Humanitas, București, 2005
- Cărtărescu, Mircea, *Nimic*, Editura Humanitas, București, 2010
- Danilov, Nichita, *Fântâni carteziene*, Editura Junimea, Iași, 1980
- Danilov, Nichita, *Câmp negru*, Editura Cartea Românească, București, 1982
- Danilov, Nichita, *Arlechini la marginea câmpului*, Editura Cartea Românească, București, 1985
- Danilov, Nichita, *Poezii*, Editura Junimea, 1987
- Danilov, Nichita, *Deasupra lucrurilor, neantul*, Editura Cartea Românească, București, 1990
- Danilov, Nichita, *Nouă variațiuni pentru orgă*, Editura Polirom, Iași, 1999
- Danilov, Nichita, *Centura de castitate*, Editura Cartea Românească, București, 2007
- Danilov, Nichita, *Imagini de pe strada Kanta*, Editura Tracus Arte, București, 2011
- Georgescu, Liviu, *Călăuza*, Editura Axa, Botoșani, 2000
- Georgescu, Liviu, *Solaris*, Universal Publishing House, New York, 2002
- Georgescu, Liviu, *Ochiul miriapod*, Editura Cartea Românească, București, 2003
- Georgescu, Liviu, *Nu am voie*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
- Georgescu, Liviu, *Katanamorfoze*, Editura Brumar, Timișoara, MMXII
- Georgescu, Liviu, *Ziua de dinainte*, Editura Paralela 45, Pitești, 2012
- Luca, Gherasim, *Le vampir passif*, Les Editions d'Oubli, București, 1945

Luca, Gherasim, *Un lup văzut printr-o lupă*, Editura Negarea Negației, București, 1945

Mureșan, Ion, *Cartea de iarnă*, Editura Cartea Românească, București, 1981.

Mureșan, Ion, *Poemul care nu poate fi înțeles*, Editura Arhipelag, Târgu-Mureș, 1993.

Mureșan, Ion, *cartea Alcool*, Editura Charmides, Bistrița, 2010

Naum, Gellu, *Castelul orbilor*, Editura Colecția suprarrealistă, București, 1946

Naum, Gellu, *Drumețul incendiar*, Editura Colecția suprarrealistă, București, 1936

Naum, Gellu, *Poeme alese*, Editura Albatros, București, 1970

Naum, Gellu, *Teribilul interzis*, Editura Colecția suprarrealistă, București, 1945

Naum, Gellu, *Medium*, Editura Modernă, București, 1945

Până, Sașa, *Poeme și poezii alese din cărți și din sertar (1925-1965)*, Editura pentru literatură, București, 1966

Până, Sașa *Sadismul adevărului*, Editura Unu, București, 1936

Pantea, Aurel, *Negru pe negru*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009

Pantea, Aurel, *Nimicitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2012

Păun, Paul, *Marea palidă*, Editura Colecția suprarrealistă, București, 1945

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Inima de raze*, Editura Albatros, București, 1982

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Ruinele poemului*, Editura Pontica, Constanța, 1997

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Post-ospicii*, Editura Axa, Botoșani, 1997

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Poemul animal (Crepuscular)*, Editura Călăuza, Deva, 2000

Stoiciu, Liviu, Ioan, *La plecare*, Editura Vinea, București, 2003

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Cantonul 248*, Editura Vinea, București, 2006

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Craterul Platon*, Editura Vinea, București, 2008

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Pe prag (Vale-Deal)* Editura Cartea Românească, București, 2010

Stoiciu, Liviu, Ioan, *Substanțe interzise*, Editura Tracus Arte, București, 2012

Stratan, Ion, *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*, Editura Albatros, București, 1983

Stratan, Ion, *Ruleta rusească*, Editura Cartea Românească, București, 1993

Stratan, Ion, *De partea morților*, Editura LiberART, Ploiești, 1998

Stratan, Ion, *Zăpadă noaptea*, Prefectura Județului Prahova, Ploiești, 2000

Stratan, Ion, *Jocurile tăcute-poeme*, Editura Călăuza, Deva, 2001

Stratan, Ion, *O lume de cuvinte*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2001

Voronca, Ilarie, *Poeme alese*, Editura Minerva, București, 1972

Lucrări teoretice

- Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, traducere Lucia Ruxandra Munteanu, Editura Univers, București, 1989
- Bachelard, Gaston, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1995
- Bachelard, Gaston, *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*, traducere Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1997
- Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile odihnei. Eseu asupra imaginilor intimității*, traducere, note și postfață de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1998
- Bachelard, Gaston, *Poetica reveriei*, traducere din limba franceză de Luminița Brăileanu, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2005
- Barthes, Roland, *Plăcerea textului*, traducere Marian Papahagi, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1994
- Bataille, Georges, (trad.n.), *L'Expérience intérieure*, Éditions Gallimard, Paris, 1943
- Bataille, Georges, *Erotismul*, traducere Dan Petrescu, Editura Nemira, București, 2005
- Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale*, traducere Felicia Sicoie, Editura Polirom, Iași, 1996
- Baudrillard, Jean, *Celălalt prin sine însuși*, traducere Ciprian Mihali, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1997
- Baudrillard, Jean, *Figuri ale alterității*, traducere Mihali Ciprian. Editura Paralela 45, Pitești, 2002
- Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul*, traducere și prefață de Dumitru Țepeneag, Postfață de Mircea Martin, Editura Univers, București, 1998
- Berger, René, *Mutația semnelor*, traducere Marcel Petrișor, Editura Meridiane, București, 1978
- Bergson, Henri, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*, traducere Diana Morărașu, Editura Institutul European, Iași, 1998
- Blaa, Lucian, *Opere*, vol. 9, *Trilogia culturii*, Editura Minerva, București, 1985
- Blaa, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, Editura Humanitas, București, 1994
- Blanchot, Maurice *Le livre à venir*, (trad. n.), Editions Gallimard, Paris, 1959
- Blanchot, Maurice, *Spațiul literar*, traducere și prefață Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1980
- Bousoo, Carlos, *Teoria expresiei poetice*, traducere Ileana Georgescu, Editura Univers, București, 1975
- Breton, André, *Manifestes du surréalisme*, Éditions Gallimard, Paris, 1985

- Breton, André, *Les vases communicantes*, Éditions Gallimard, Paris, 1970
- Burgos, Jean, *Imaginar și creație*, traducere Alexandra Luchian, Bianca Năforeanu, Irina Proțap, Editura Univers, București, 2003
- Burgos, Jean, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere Gabriela Duda, Mihaela Gulea, Editura Univers, București, 1988.
- Butor, M., *L' alchimie de son langage, Répertoire*, I, Edition Minuit, Paris, 1960
- Caillois Roger, *Les hommes et les jeux*, Éditions Gallimard, Paris, 1958
- Caillois, Roger, *Omul și sacrul*, traducere din limba franceză de Dan Petrescu, Editura Nemira, București, 2006
- Canetti, Elias, *La conscience des mots: Essais*, traduit de l' allemand par Roger Lewinter, Editeur Albin Michel, Paris, 2000
- Carrouges, Michel, *André Breton et les données fondamentales du surréalisme*, N.r.f., 1967
- Călinescu, Matei, *Evoluția avangardei literare în România*, Editura Eminescu, 1970
- Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Minerva, București, 1995.
- Călinescu, George *Principii de estetică*, ediția a II-a, Editura pentru literatură, București, 1968
- Cioran, Emil, *Revelațiile durerii*, Editura Nemira, Cluj, 1990
- Culianu, Ioan, P., *Călătorii în lumea de dincolo*, traducere de Gabriela și Andrei Oișteanu, Cuvânt înainte de Lawrence E. Sullivan, Editura Nemira, București, 1994
- Dubar, Claude, *Criza identităților: Interpretarea unei mutații*, traducere Gheorghe Chiriță, Editura Știința, Chișinău, 2003
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, traducere Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1977.
- Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, traducere Muguraș Constantinescu, Editura Nemira, București, 1999
- Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, traducere Rodica Chira, Editura Humanitas, București, 1992
- M. Eliade, Mircea, Culianu Ioan P., *Dicționar al religiilor*, traducere Cezar Baltag, Editura Humanitas, București, 1993
- Eliade, Mircea, *Întâlnirea cu sacrul*, volum îngrijit de Cristian Bădiliță, în colaborare cu Paul Barbăneagră, Editura Echinoc, Cluj, 2001.
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, traducere, prefață și note de Antonia Constantinescu, Editura Univers, București, 1997

- Foucault, Michel, *Cuvintele și lucrurile*, traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu, Editura Univers, București, 1996
- Freud, Sigmund, *Psihanaliza visului*, traducere de Ionuț Bănuță, Editura Mediarex, București, 1995
- Friederich, Hugo, *Structura liricii moderne de la mijlocul secolului al XIX-lea până la mijlocul secolului al XX-*, în românește de Dieter Fuhrmann, Prefață de Mircea Martin Editura Univers, București, 1998
- Hocke, Gustav René, *Manierismul în literatură*, ed. a II-a revizuită, în românește de Herta Spuhn, prefață de Nicolae Balotă, Editura Univers, București, 1998
- Huizinga, Johan, *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, traducere din olandeză de H.R. Radian, prefață și notă biobibliografică de Gabriel Liiceanu, Editura Humanitas, București, 2007
- Hutcheon, Linda, *Poetica postmodernismului*, traducere de Dan Popescu, Editura Univers, București, 2002
- Jankélévitch, Vladimir, *Ironia*, traducere din limba franceză de Florica Drăgan și V. Fanache, Postfață de V. Fanache, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994
- Jenny, Laurent, *Rostirea singulară*, traducere și postfață de Ioana Bot, Prefață de Jean Starobinski, Colecția Studii, Ed. Univers, București, 1999
- Lefter, Ion Bogdan, *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii“ culturale*, Editura Paralela 45, Pitești, 2000
- Manolescu, Nicolae, *Despre poezie*, Editura Aula, Brașov, 2002
- Marinetti, Filippo Tomasso, „*Manifestele futurismului*”, traducere, introducere și note de Drogoreanu, Emilia David, *Cuvânt înainte* de Ion Pop, Editura Art, București, 2009
- Marion, Jean-Luc, *Crucea vizibilului*, traducere de Mihail Neamțu, Editura Deisis, Sibiu, 2000.
- Mureșan, Ion, *Cartea pierdută - o poetică a urmei*, Editura Aletheia, Bistrița, 1988
- Mușat, Carmen, *Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*, Editura Cartea Românească, București, 2008
- Nadeau, Maurice *Histoire du Surréalisme*, Éditions du Seuil, Paris, 1945
- Naum, Gellu, *Medium*, Editura Modernă, București, 1945
- Nicolescu, Basarab, *Transdisciplinaritatea (Manifest)*, traducere Horia Vasilescu, Editura Polirom, Iași, 1999
- Nicolescu, Basarab, *Théorèmes poétiques/ Teoreme poetice*, Ediție bilingvă, traducere din franceză L.M. Arcade, Editura Curtea Veche, București, 2013

- Nietzsche, Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, traducere Ștefan Aug. Doinaș, Editura Humanitas, București, 1997.
- Otto, Rudolf, *Sacrul*, traducere Ioan Milea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
- Otto, Rudolf, *Despre numinos*, traducere din limba germană de Silvia Irimiea și Ioan Milea, ed. revizuită, Editura Humanitas, București, 2006
- Paz, Octavio, *Dubla flacără. Dragoste și erotism*, traducere Cornelia Rădulescu, Editura Humanitas, București, 2003
- Peirce, Charles Sanders, *Semnificație și acțiune*, prefață Andrei Marga, selecția și traducerea textelor Delia Marga, Editura Humanitas, București, 1990
- Petrescu, Ioana Em., *Modernism/ Postmodernism – O ipoteză*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003
- Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003
- Poulet, Georges, *Metamorfozele cercului*, traducere de Irina Bădescu și Angela Martin, studiu introductiv de Mircea Martin, Editura Univers, București, 1987
- Ricoeur, Paul, *Metafora vie*, traducere și cuvânt înainte de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1984
- Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică II*, traducere și postfață de Ion Pop, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1999
- Rifaterre, Michael, *La production du texte*, Seuil, Paris, 1979
- Rohde, Erwin, *Psyché*, traducere și cuvânt înainte de Mircea Popescu, Editura Meridiane, București, 1985
- Sartre, Jean-Paul, *L'imaginaire. Psychologie phénoménologique de l'imaginaire*, Éditions Gallimard, Paris, 1948
- Starobinski, Jean, *Relația critică*, traducere Alexandru George, Editura Univers, București, 1974
- Stăniloae, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, ediția a III-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003
- Streinu, Vladimir, *Suprerealismul. Școală neliterară*, în *Pagini de critică literară*, II, Editura pentru literatură, București, 1968
- Ștefănescu, Dorin, *Creație și interpretare. Studii despre arta cuvântului*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003
- Taminiaux, Pierre, *Poétique de la négation, Essais de littérature comparée*, L'Harmattan, Paris, 1997
- Todorov Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1973

Thom, René, *Morphogenèse et Imaginaire* (avec Claire Lejeune et Jean Pierre Dupont), en „Circé” Serie Méthodologie de l’imaginaire 8-9, 1978

Jung, Carl, Gustav, *În lumea arhetipurilor*, traducere din limba germană, prefață, comentarii și note de Vasile Dem. Zamfirescu, Caiete de psihanaliză nr.4, Editura *Jurnalul Literar*, București, 1994

Tzara, Tristan, *Șapte Manifeste Dada. Lampisterii. Omul aproximativ*, traducere de Ion Pop, Editura Univers, București, 1966

Lucrări de critică și istorie literară

Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură*, Editura Univers, București, 2000

Alquié, Ferdinand, *Philosophie du surréalisme*, Éditions Flammarion, Paris, 1977

Balotă Nicolae, *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, București, 1976

Bodiu, Andrei, *Mircea Cărtărescu. Monografie*, Editura Aula, Brașov, 2000

Bogza, Geo, *Jurnal de copilărie și adolescență*, Editura Cartea Românească, București, 1987

Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei românești. Perspective analitice*, Editura Aula, Brașov, 2005

Boldea, Iulian, *Poeți români postmoderni*, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2006

Bréchon, Robert, *Le surréalisme*, Librairie Armand Colin, Paris, 1972

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1983

Cărtărescu Mircea, *Postmodernismul românesc*, Postfață de Paul Cornea Editura Humanitas, București, 1999

Cernat, Paul, *Avangarda românească și complexul periferiei: primul val*, Editura Cartea Românească, București, 2007

Chioaru, Dumitru, *Poetica temporalității*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000,

Cistelean, Al., *Poezie și livresc*, Editura Cartea Românească, București, 1987

Cistelean, Al., *Top Ten*, Editura Dacia, Cluj, 2000

Cistelean, Al., *Al doilea top*, Editura Aula, Brașov, 2004

Coșovei, Traian T. *Hotel Urmuz*, Editura Călăuza, Deva, 2000

Crăciun, Gheorghe, *Aisbergul poeziei moderne*, postfață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2002

Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, Editura Cartea Românească, București, 1970

Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II, Editura Minerva, București, 1972

Crohmălniceanu, Ovid S., *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, Editura Hasefer, București, 2001

Crohmălniceanu, Ovid S., *Amintiri deghizate*, Ediția a doua, Editura Humanitas, București, 2012,

Diaconu, Mircea A., *Poezia postmodernă. Istoria didactică a literaturii române*, Editura Aula, Brașov, 2002

Doinaș, Ștefan, Aug., *Poeți români. Incursiuni în lirica românească*, Editura Eminescu, București, 1999

Durozoi, Gerard, Lecherbonnier, Bernard, *Le surréalisme. Théories, thèmes, techniques*, Librairie Larousse, Paris, 1972

Grigurcu, Gheorghe, *Poeți români de azi*, Editura Cartea Românească, București, 1979

Grigurcu, Gheorghe, *Existența poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1986

Grigurcu, Gheorghe, *Poezie română contemporană*, Editura Revistei „Convorbiri literare”, vol.I, Iași, 2000

Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008

Gulea, Dan, *Domni, tovarăși, camarazi. O evoluție a avangardei române*, Editura Paralela 45, Colecția „Deschideri”, Pitești, 2007

Ionescu, Cornel M., *Generația lui Neptun*, Editura pentru literatură universală, București, 1967

Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, III, Ediția a II-a, Editura Minerva, București, 1981

Lovinescu, Monica, *Estetice, Unde scurte, IV*, Editura Humanitas, București, 1994

Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol.I, *Poezia*, Editura Aula, Brașov, 2002

Micheli, Mario de, *Avangarda artistică a secolului XX*, traducere de Ilie Constantin, Editura Meridiane, București, 1968

Mincu, Marin, *Experimentalismul poetic românesc*, Prefață de Ștefan Borbely, Editura Paralela 45, Pitești, 2006

Morar, Ovidiu, *Avatarurile suprarealismului românesc*, Editura Univers, București, 2003

Morar, Ovidiu, *Avangardismul românesc*, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București 2005.

- Pavel, Laura, *Dumitru Țepeneag și canonul literaturii alternative*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007
- Perpessicius, *Mențiuni critice, II*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1936
- Petrescu, Ioana, Em., *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Editura Viitorul românesc, București, 1998
- Piru, Al., *Poezia românească contemporană*, Editura Eminescu, București, 1973
- Pop, Ion, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997
- Pop, Ion, *Avangarda în literatura română*, Editura Atlas, București, 2000
- Pop, Ion, *Gellu Naum, Poezia contra literaturii*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2001
- Pop, Ion, *Viață și texte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
- Pop, Ion, *Jocul poeziei*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006
- Pop, Ion, *Introducere în avangarda literară românească*, Institutul Cultural Român, București, 2007.
- Pop, Ion, *A scrie și a fi. Ilarie Voronca și metamorfozele poeziei*, ediția a II-a, adăugită, Editura Cartea Românească, București, 2007
- Popescu, Simona, *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000
- Popescu, Simona, *Clava. Critificiune cu Gellu Naum*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004
- Raymond, Marcel, *De la Baudelaire la suprarealism*, traducere Leonid Dimov, Editura Univers, București, 1970
- Ruja, Alexandru, *Valori lirice actuale*, Editura Facla, Timișoara, 1979
- Ruja, Alexandru, *Printre cărți*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006
- Ruja, Alexandru, *Ipostaze critice*, Editura Excelsior, Timișoara, 2001
- Sartre, Jean – Paul, *Qu'est que la littérature ?* Éditions Gallimard, Paris, 1964
- Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei românești*, vol. IV, Cu un „Argument” de Nicolae Manolescu, Editura Minerva, București, 1990
- Sebbag, Georges, *Suprarealismul*, traducere de Marius Ghica, Editura Cartea Românească, București, 1999.
- Simion, Eugen, *Orientări în literatura contemporană*, Editura Pentru Literatură, București, 1965
- Spiridon, Vasile, *Gellu Naum (monografie)*, Editura Aula, Brașov, 2005
- Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară, II*, Editura pentru literatură, București, 1969

Todoran, Eugen, *Lucian Blaga, Mit, Poezie, Mit poetic*, Editura Grai și Suflet - Cultura Națională, București 1997

Țeposu, Radu, G., *Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Ursa, Mihaela, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999

Waldberg, Patrick, *Chemins du Surréalisme*, Éditions de la Connaissance s.a. Bruxelles, 1963

Lucrări publicate în periodice

Adamek Diana, *Ion Mureșan și puterile de departe*, în „Vatra” nr. 4, 2008

Behar, Henri, *Un portret inedit al lui Andre Bréton*, în „Mozaicul”, nr. 6(140), 2010

Bodiu, Andrei, *Optzecism și postmodernism*, în revista „Sud-Est”, nr. 4, Republica Moldova, 2001

Bodiu, Andrei, *Terminalul „Plecări”*, în „Observator cultural”, nr.215-216, aprilie 2004

Bogza, Geo, *Urmuz premergătorul*, în „unu”, III, nr. 31, 1930

Bogza, Geo, *În vocabular, divagații, precizări*, în „unu”, decembrie 1930

Bogza, Geo *Reabilitarea visului*, în „unu”, IV, nr. 31, 1931

Breton, André, *Primul manifest suprarealist*, în „Secolul XX”, nr. 1-2-3

Cernat, Paul, *Chinta royală a optzeciștilor „nocturni”*, în „Bucureștiul cultural”, Nr.3, 12 februarie, 2008

Cistelean, Al., *Logosul ca lacrimarium*, în „Cultura”, 27.05.2010

Crăciun, Gheorghe, *Gellu Naum, contemporanul nostru*, în „Vatra”, nr.1112/1995

Crețu, Bogdan, *Între realitate și imaginație nu mai există nici o limită, ele comunică firesc, se completează fericit*, în „Contemporanul”, Nr. 1 (730), ianuarie 2013

Cristea-Enache, Daniel, *Un concentrat poetic. Aurel Pantea- Nimicitorul*, în „Observator cultural”, Nr. 645, octombrie 2012

Danilov, Nichita, *Despre scrierea pe bandă rulantă și alte afaceri literare*, în „Ziarul de Iași”, 15.10.2012

Delmas, Jean, *Tarkovski déclavisé*, în „Jeune cinéma”, nr. 109, martie 1978

Eco, Umberto, *Marginalii și glose la « Numele trandafirului »*, în „Secolul XX”, 8-9-10, 1983

Grigurcu, Gheorghe, *Expresionism & avangardă*, în „România literară”, nr. 9, 2005

Grigurcu, Gheorghe, *O acuitate dureroasă*, în „România literară”, nr. 15, 2008

- Gulea, Dan, *Ideal ar fi ca poetul să poată locui pe balcon. Interviu cu Ion Stratan*, în „Observator cultural. Spiritul critic în acțiune”, nr. 215-216, aprilie 2004
- Hanu, Dan, Bogdan, *Lentila expresionistă a lundismului*, în „Convorbiri literare”, noiembrie, 2005
- Livescu, Cristian, *Un postmodernism veritabil: Liviu Georgescu*, în „Convorbiri literare”, sept. 2005
- Manolescu, Nicolae, *Cei mai tineri scriitori*, în „România literară”, nr. 47, 1979
- Morar, Ovidiu, *Totuși suprarealismul*, în „Mozaicul”, nr.6(140), 2010
- Nedelea, Gabriel, *Suprarealismul în trei prieteni*, în „Mozaicul”, nr. 6(140), 2010
- Pantea, Aurel, *Un satyr convertit la orfism sau un Orfeu satyric*, în „România literară”, nr. 11, secțiunea *Lecturi*, anul 2011
- Pârvulescu, Ioana, *Liber, îndrăgostit, visător*, în „România literară”, nr.29, 26 iulie, 2000
- Petraș, Irina, *Aurel Pantea și bezna luminoasă*, în „Bucureștiul cultural”, Anul VII, Nr. 119, 2012
- Petrescu, Ioana Em., *Sub semnul principiului antropic*, în „Steaua”, 40, nr. 9/1989
- Pop, Ion, *Noua poezie nouă*, în „Echinox”, nr. 8-9, 1979
- Răileanu, Petre, *Andre Bréton și receptarea suprarealismului în România: Un peu, beaucoup, passionnement*, în „Mozaicul”, nr. 6(140), 2010
- Repciuc, Ioana, *Andre Bréton și magia artei primitive*, în „Mozaicul”, nr. 6 (140), 2010
- Ribemont-Dessaignes, Georges, *Histoire de Dada*, în N.R.F., din iunie și iulie, 1931
- Ștefănescu, Alex., *Reacții imediate: Nichita Danilov, poet și prozator*, în „România literară”, nr.10, 2008
- Vinea, Ion, *Promisiuni*, în „Contimporanul”, III, nr. 50-51, 1924
- Voronca, Ilarie, *Cicatrizări (Poezia nouă)* în „Integral”, nr. 4/iunie, 1925
- Voronca, Ilarie, *Gramatica*, în „Punct”, II, , nr. 6-7, 1925
- Voronca, Ilarie, *Victor Brauner* în „unu”, nr. 11, martie 1929

Antologii

Avangarda literară românească (antologie), ediție și studiu introductiv de Marin Mincu, traducere Ștefania Mincu, Editura Minerva, București, 1983

Băutorii de absint (Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Ion Mureșan, Ioan Es., Pop, Liviu Ioan Stoiciu, Prefață de Bogdan Crețu, Editura Paralela 45, Pitești, 2007

Crăciun, Gheorghe, *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999

Desant '83, Antologie de proză scurtă, ediția a II-a revăzută și adăugită, Prefață Lefter, Bogdan, Ion, Crohmălniceanu, Ovid., S., Editura Paralela 45, Pitești, 2000

Lagarde, André, & Michard, Laurent - *XIX siecle. Les grands auteurs français. Anthologie et histoire littéraire*, Bordas, Paris, 2007

Lemaitre, Henri, *La poésie depuis Baudelaire*, Collection „Lettes françaises”, sous la direction de Robert Mauzi, Quatrième édition, revue et mise à jour, Librairie Armand Colin, Paris, 1969

Momentul oniric, volum antologic îngrijit de Corin Braga, Editura Cartea Românească, București, 1997

Mincu, Marin, *Avangarda literară românească* (antologie), Editura Minerva, București, 1983

Mușina, Alexandru, *Antologia poeziei generației '80*, Editura Vlasie, Pitești, 1993

Noua poezie nouă, O antologie de poezie română postmodernă alcătuită de Dumitru Chioaru, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2011

Poetul for ever Ion Mureșan. Carte gândită și alcătuită de Iulian Boldea, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2008.

Dicționare

Doina Ruști, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, Editura univers enciclopedic, București, 2002

Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994

Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Cuvânt înainte de Micaela Slăvean, Laurențiu Zoicaș, Editura Artemis, București, 1993

*** *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coord. De Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, Editura Albatros, București, 2000

Izvoare

Baltrusaitis, Jurgis, *Oglinda*, traducere de Marcel Petrișor, Editura Meridiane, București,

1981

Blecher, Max, *Întâmplări din irealitatea imediată, Opere complete*, Editura Vinea - Editura Aius, București – Craiova, 1999

Borges, Jorge Luis, *Moartea și busola. Proza completă I*, traduceri și note de Irina Dogaru, Cristina Hăulică și Andrei Ionescu, Cuvânt înainte, tabel cronologic, prezentări și ediție îngrijită de Andrei Ionescu, Editura Polirom, Iași, 2006

Sandu-Dediu, Veronica, *Ipostaze stilistice și simbolice ale manierismului în muzică*, Editura Muzicală, București, 1997

Fabretti, Carlo, *Cartea Iad*, traducere din spaniolă de Horia Barna, Editura Humanitas, București, 2003

Hoffmann, E.T.A., *Elixirale diavolului*, traducere I. Cassian- Mătășaru, Prefață de Ion Biberi, Editura Minerva, București, 1970

Pessoa, Fernando, *Cartea neliniștii*, traducere din portugheză de Dinu Flămând, Editura Humanitas Fiction, București, 2009

Steinhard, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Ediția a VII-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000

Steinhard, Nicolae, *Drumul către isihie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000

Bibliografie virtuală

<http://www.cariereonline.ro/articol/mircea-cartarescu-copilul-teribil-al-literaturii-romanesti-contemporane>

<http://www.revistasingur.ro/altele/5766-feeel-invizibilului-interviu-cu-nichita-danilov-realizat-de-tania-nicolescu>

<http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/anii-lis-3481138/>

http://www.tiuk.reea.net/index.php?option=com_content&view=article&id=676